

Κεφάλαιο 2 - Εσωτερική αγορά: επισκόπηση του ρυθμιστικού περιβάλλοντος

Σύνοψη –περίληψη

Η εσωτερική αγορά περιλαμβάνει έναν χώρο χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων. Η δημιουργία και η εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς απαιτεί την κατάργηση όλων των εμποδίων στο διασυνοριακό εμπόριο και στην κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής. Η Συνθήκη και η νομολογία του Δικαστηρίου χρησιμοποιούν κυρίως τρεις αρχές, ώστε να καταργήσουν τα εμπόδια και να ενοποιήσουν την εσωτερική αγορά. Αυτά είναι: η αρχή της μη-διάκρισης, η απαγόρευση των περιορισμών στην πρόσβαση στην αγορά που οφείλονται στα αδιακρίτως εφαρμοζόμενα μέτρα και η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης. Από την άλλη πλευρά ο νομοθέτης της Ένωσης, κάνοντας χρήση της αρμοδιότητας που του παρέχεται από τη Συνθήκη, παρεμβαίνει ρυθμιστικά μέσω των διατάξεων των Άρθρων 114 και 115 ΣΛΕΕ, με σκοπό την εναρμόνιση των σχετικών εθνικών δικαίων. Στην προκειμένη περίπτωση, τα νομοθετικά εργαλεία που χρησιμοποιούνται είναι κυρίως η Οδηγία πλήρους ή ελάχιστης εναρμόνισης και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ο Κανονισμός. Αυτά εκδίδονται από τον νομοθέτη της Ένωσης με βάση τη συνήθη νομοθετική διαδικασία. Τέλος, ένα σημαντικό εργαλείο για την εξάλειψη των περιορισμών στην κινητικότητα, κυρίως των προϊόντων, είναι η λεγόμενη «νέα προσέγγιση» για την τεχνική εναρμόνιση και τα πρότυπα.

Λέξεις κλειδιά

- Εσωτερική αγορά.
- Ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων.
- Η αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως εθνικότητας.
- Άμεση και έμμεση διάκριση, πρόσβαση στην εθνική αγορά.
- Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.
- Αρμοδιότητες της Ένωσης, αποκλειστικές, συντρέχουσες και συντονιστικές.
- Η αρχή της επικουρικότητας, η αρχή της αναλογικότητας.
- Η εναρμόνιση των εθνικών δικαίων, η πλήρης και η ελάχιστη εναρμόνιση, ανοικτή μέθοδος συντονισμού.
- Η «νέα προσέγγιση» της τεχνικής εναρμόνισης και των προτύπων.
- Η συνήθης νομοθετική διαδικασία.
- Κανονισμός, Οδηγία, Απόφαση.
- Άμεσο αποτέλεσμα.
- ΠΟΕ, GATT, GATS.

2.1 Εισαγωγή

Το κεφάλαιο αυτό περιέχει μια συνοπτική επισκόπηση των βασικών αρχών που έχουν παίξει, και συνεχίζουν να παίζουν, σημαντικό ρόλο στην εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Επίσης, σκιαγραφεί την αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τη ρυθμιστική της δυνατότητα να παρέμβει στην εσωτερική

αγορά με σκοπό την εναρμόνιση των σχετικών νομοθεσιών των κρατών-μελών, καθώς και τις κύριες τεχνικές εναρμόνισης, συμπεριλαμβανομένων της νέας προσέγγισης για την τεχνική εναρμόνιση και την τυποποίηση και της ανοικτής μεθόδου συντονισμού. Επιπλέον, συζητεί τα θεσμικά όργανα καθώς και τα νομοθετικά εργαλεία της Ένωσης που παίζουν σημαντικό ρόλο στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Τέλος, ασχολείται με τη σχέση του νομικού πλαισίου του ΠΟΕ/GATT-GATS και των διατάξεων της Συνθήκης σχετικά με την κινητικότητα των προϊόντων και υπηρεσιών.

2.2 Οι βασικές αρχές που διέπουν την εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς

Οι βασικές αρχές που έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στη νομολογία του Δικαστηρίου για την εγκαθίδρυση, λειτουργία και ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς είναι: (α) Η αρχή της ίσης μεταχείρισης, (β) Η αρχή της απαγόρευσης των περιορισμών στην κινητικότητα (γ) η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης. Επίσης, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει στις περί των ελευθεριών διατάξεις της Συνθήκης άμεσο αποτέλεσμα. Τέλος, για την εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων απαιτείται ένα διασυνοριακό στοιχείο.

2.2.1 Η αρχή της ίσης μεταχείρισης

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης περιέχεται στο Άρθρο 18 ΣΛΕΕ, το οποίο απαγορεύει οποιαδήποτε διάκριση με βάση την ιθαγένεια. Αυτή η απαγόρευση των διακρίσεων, όπως θεσπίζεται με το εν λόγω Άρθρο, αποτελεί τον θεμελιώδη λίθο των τεσσάρων οικονομικών ελευθεριών και τη βασική αρχή της εσωτερικής αγοράς. Η αρχή αυτή απαιτεί τα προϊόντα, τα πρόσωπα, οι υπηρεσίες και τα κεφάλαια να τυγχάνουν ίσης μεταχείρισης στο κράτος-μέλος υποδοχής με εκείνης των ημεδαπών, των εγχώριων προϊόντων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Στόχος της απαγόρευσης των διακρίσεων είναι η διασφάλιση της αρχής της ανταγωνιστικής ισότητας στην εσωτερική αγορά.

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης απαιτεί όχι μόνο να είναι εφαρμοστέοι οι ίδιοι κανόνες σε όμοιες περιπτώσεις, αλλά επίσης να αντιμετωπίζονται διαφορετικά οι διαφορετικές περιπτώσεις, εκτός εάν αντικειμενικοί λόγοι δικαιολογούν διαφορετική μεταχείριση (βλ. Υπόθεση C 276/07 *Nancy Delay*, Συλλογή 2008, σελ. I-3635). Επιπλέον, η απαγόρευση των διακρίσεων δεν αφορά μόνο τις άμεσες διακρίσεις, αλλά και τις έμμεσες ή συγκαλυμμένες διακρίσεις.

Άμεση διάκριση υφίσταται εάν οι εθνικοί κανόνες ή πρακτικές θέτουν ρητά τους πολίτες, τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες άλλων κρατών-μελών σε μειονεκτική θέση για λόγους εθνικότητας ή προέλευσης. Υπάρχει περίπτωση να υφίσταται άμεση διακριτική μεταχείριση, όταν τα εθνικά μέτρα παρέχουν ορισμένα πλεονεκτήματα αποκλειστικά στους κατοίκους κάποιας περιοχής ενός κράτους-μέλους, χωρίς να υπάρχει κάποιος αντικειμενικός λόγος. Στην εν λόγω περίπτωση, το γεγονός ότι αυτά τα πλεονεκτήματα δεν παρέχονται και στους υπόλοιπους πολίτες του συγκεκριμένου κράτους-μέλους, οι οποίοι κατοικούν σε άλλες περιοχές, δεν σημαίνει ότι αυτά τα μέτρα δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι δεν περιέχουν άμεση διακριτική μεταχείριση με βάση την εθνικότητα, εφόσον από τα εν λόγω πλεονεκτήματα των εθνικών μέτρων εξαιρούνται στην ουσία και οι πολίτες άλλων κρατών-μελών (βλ. Υπόθεση C 212/06 *Gouvernement de la Communauté Française et Gouvernement Wallon*, Συλλογή 2008, σελ. I-1683, Υπόθεση C 281/98 *Angonese*, Συλλογή 2000, σελ. I-4139). Έμμεση ή συγκαλυμμένη διάκριση υφίσταται στην περίπτωση που εκδίδεται ένας αδιακρίτως εφαρμοζόμενος εθνικός κανόνας ή πρακτική, ή στην περίπτωση που εισάγεται διαφορετική αντιμετώπιση μίας κατάστασης λόγω κριτηρίου το οποίο δεν έχει ως βάση την εθνικότητα, αλλά ωστόσο, εκ του αποτελέσματος, οδηγεί σε διάκριση ακριβώς λόγω αυτής της εθνικότητας, όπως για παράδειγμα συμβαίνει όταν το κριτήριο είναι η απαίτηση γλωσσικών γνώσεων ή η μόνιμη κατοικία ή ο τόπος εγκατάστασης (βλ. Υπόθεση C 22/80 *Boussac*,

Συλλογή 1980, σελ. I-3427, Υπόθεση C 45/93 *Επιτροπή κατά Ισπανίας*, Συλλογή 1994, σελ. I-911, Υπόθεση C 224/00 *Επιτροπή κατά Ιταλίας*, Συλλογή 2002, σελ. I-2965, Υπόθεση C 73/08 *Bressol and others*, Συλλογή 2010, σελ. I-2735). Ωστόσο, στην περίπτωση των έμμεσων διακρίσεων, η απαγόρευση είναι σχετική, δεδομένου ότι το Δικαστήριο δέχεται τη δικαιολόγησή τους, αρκεί να υπάρχει αντικειμενικός λόγος και η διάκριση να συνιστά μέτρο κατάλληλο και ανάλογο.

2.2.2 Η απαγόρευση των περιορισμών στην κινητικότητα

Η αρχή της ίσης μεταχείρισης αποτέλεσε αρχικά το βασικό εργαλείο για τη μείωση των περιορισμών στις τέσσερις ελευθερίες. Ωστόσο, το Δικαστήριο αρκετά νωρίς αισθάνθηκε την ανάγκη να προχωρήσει πέραν της άμεσης ή έμμεσης διάκρισης και έκρινε ότι τα αδιακρίτως εφαρμοζόμενα εθνικά μέτρα, τα οποία θέτουν εμπόδια ή περιορίζουν ή καθιστούν λιγότερο ελκυστική την άσκηση οποιασδήποτε από τις τέσσερις οικονομικές ελευθερίες, έρχονται σε αντίθεση με τις σχετικές για την κινητικότητα διατάξεις της Συνθήκης και απαγορεύονται. Ενώ, λοιπόν, η απαγόρευση των διακρίσεων έχει σχέση με κάθε δυσμενέστερη μεταχείριση λόγω εθνικότητας των προϊόντων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων, η απαγόρευση των περιορισμών πρόσβασης στην αγορά προσπαθεί να αντιμετωπίσει όλες εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες το εθνικό μέτρο εφαρμόζεται αδιακρίτως και έχει ενιαία μεταχείριση ανεξάρτητα από την εθνικότητα, αλλά, στην πράξη, έχει τη δυνατότητα να πλήξει τα εισαγόμενα προϊόντα ή τους ενωσιακούς αλλοδαπούς, επηρεάζοντας την πρόσβασή τους στην αγορά ενός κράτους-μέλους.

Εθνικά μέτρα τα οποία δεν περιέχουν οποιαδήποτε διάκριση, ωστόσο περιορίζουν την πρόσβαση στην αγορά ενός κράτους-μέλους, μπορούν να δικαιολογηθούν μόνο εάν βασίζονται σε αντικειμενικούς λόγους, οι οποίοι είναι ανεξάρτητοι από την εθνικότητα και είναι ανάλογοι με τον νόμιμο επιδιωκόμενο σκοπό του εθνικού μέτρου (βλ. Υπόθεση C-224/01 *Köbler*, Συλλογή 2003, σελ. I-10239, Υπόθεση C 464/02 *Επιτροπή κατά Δανίας*, Συλλογή 2005, σελ. I-7929, Υπόθεση C 208/05 *ITC Innovative Technology Center*, Συλλογή 2007, σελ. I-181).

Το πλεονέκτημα της χρήσης του κριτηρίου της πρόσβασης στην αγορά για τον χαρακτηρισμό ενός εθνικού μέτρου ως μη συμβατού με το δίκαιο της Ένωσης είναι ότι διευκολύνει στη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς λόγω του ότι εξαλείφει τους αδικαιολόγητους περιορισμούς. Ωστόσο, το μειονέκτημα είναι ότι οδηγεί την εθνική αρμοδιότητα σε επικίνδυνη για τα δημοκρατικά δεδομένα συρρίκνωση, διότι απαιτεί το σχετικό εθνικό μέτρο να παύσει να ισχύει, μολονότι δεν περιέχει διάκριση, εκτός εάν μπορεί να δικαιολογηθεί. Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι κάθε εθνικό μέτρο μπορεί να έχει κάποιο αρνητικό αποτέλεσμα στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, έστω και αν αυτό δεν είναι στην πρόθεση του εθνικού νομοθέτη και το αποτέλεσμα είναι απειροελάχιστο.

2.2.3 Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης

Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης τέθηκε για πρώτη φορά από το Δικαστήριο στην υπόθεση *Cassis de Dijon* (Υπόθεση 120/78, Συλλογή 1979, σελ. 649) στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και αποτέλεσε μια νέα εξέλιξη στην εσωτερική αγορά των εμπορευμάτων. Σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, όλα τα προϊόντα, τα οποία έχουν παραχθεί νόμιμα και κυκλοφορούν ελεύθερα σε ένα κράτος-μέλος, επιτρέπεται να κυκλοφορούν ελεύθερα σε άλλο κράτος-μέλος ακόμη και εάν οι τεχνικές προδιαγραφές τους είναι διαφορετικές εκείνων του εν λόγω κράτους-μέλους. Η αρχή αυτή, λοιπόν, σημαίνει ότι, ανεξάρτητα από τις τεχνικές διαφορές μεταξύ των διαφόρων εθνικών τεχνικών διατάξεων που εφαρμόζονται σε όλη την Ένωση, τα κράτη-μέλη προορισμού δεν μπορούν να αποκλείσουν από την εθνική αγορά τους προϊόντα, τα οποία διατίθενται νόμιμα στην αγορά ενός άλλου κράτους-μέλους, ακόμη και αν αυτά έχουν κατασκευασθεί με τεχνικούς και ποιοτικούς κανόνες διαφορετικούς από αυτούς που πρέπει να πληρούν τα εγχώρια προϊόντα. Από την αρχή αυτή εξαιρούνται μόνο οι περιορισμοί που δικαιολογούνται στη βάση των λόγων που προβλέπονται

στο Άρθρο 36 ΣΛΕΕ (προστασία της δημόσιας ηθικής ή της ασφάλειας, της υγείας ή της ζωής των ανθρώπων, των ζώων ή των φυτών, των εθνικών θησαυρών, της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας) ή των επιτακτικών αναγκών γενικού συμφέροντος. Δηλαδή τα προϊόντα τα οποία παράγονται ή διατίθενται νόμιμα στην αγορά ενός άλλου κράτους-μέλους δεν απολαμβάνουν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας, εάν το κράτος-μέλος προορισμού μπορεί να αποδείξει ότι έχει ζωτική σημασία να επιβάλει τον δικό του τεχνικό κανόνα στα εμπλεκόμενα προϊόντα, βάσει ενός εκ των λόγων που προβλέπονται στο Άρθρο 36 ΣΛΕΕ ή των επιτακτικών αναγκών γενικού συμφέροντος, υπό την προϋπόθεση ότι τηρείται η αρχή της αναλογικότητας. Συνεπώς, η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει απόλυτο χαρακτήρα, καθώς τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα, επικαλούμενα τους λόγους του Άρθρου 36 ΣΛΕΕ ή τις επιτακτικές ανάγκες γενικού συμφέροντος, να εμποδίσουν την εισαγωγή των παραπάνω προϊόντων.

Το Δικαστήριο, εκτός από την ελεύθερη κινητικότητα των προϊόντων, σταδιακά εφάρμοσε την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και σε άλλες ελευθερίες, όπως στην ελευθερία εγκατάστασης και την αναγνώριση των προσόντων των πολιτών των κρατών-μελών και στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών.

Το σημαντικό πλεονέκτημα της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης είναι ότι επιτυγχάνει την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, χωρίς την αναγκαιότητα της εναρμόνισης των εθνικών νομοθεσιών και κατά αυτό τον τρόπο, διατηρείται η ποικιλία των προϊόντων και υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά και προάγεται η καινοτομία.

2.2.4 Το άμεσο αποτέλεσμα των ελευθεριών

Οι σχετικές με τις ελευθερίες διατάξεις της Συνθήκης, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, έχουν άμεσο αποτέλεσμα. Το άμεσο αποτέλεσμα ενός κανόνα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφέρεται στην ικανότητα του εν λόγω κανόνα να παράγει δικαιώματα στους ιδιώτες, τα οποία αυτοί μπορούν να επικαλούνται απευθείας ενώπιον των εθνικών αρχών (διοικητικών και δικαστικών), οι οποίες πρέπει να τα διασφαλίζουν, χωρίς τη μεσολάβηση συγκεκριμένων εθνικών μέτρων.

Η αρχή του άμεσου αποτελέσματος πήρε τη μορφή και την έκτασή της χάρη στη νομολογία του Δικαστηρίου. Το θέμα του άμεσου αποτελέσματος του ενωσιακού κανόνα τέθηκε για πρώτη φορά στη γνωστή Υπόθεση C 26/62 *van Gend & Loos* (Συλλογή 1963, σελ. 1), η οποία αφορούσε την υποχρέωση των κρατών-μελών να μην επιβάλλουν νέους δασμούς σε προϊόντα που εισάγονταν από άλλα κράτη-μέλη. Συγκεκριμένα, μια επιχείρηση προσέφυγε κατά απόφασης ολλανδικής τελωνειακής αρχής που επέβαλε δασμό για εισαγωγή χημικού προϊόντος από τη Γερμανία. Στο Δικαστήριο ετέθη το ερώτημα κατά πόσο η σχετική διάταξη της Συνθήκης που προέβλεπε αυτή την υποχρέωση για τα κράτη-μέλη, ταυτόχρονα δημιουργούσε και ένα δικαίωμα που μπορούσαν να επικαλεστούν στο δικαστήριο οι ιδιώτες. Κρίνοντας το Δικαστήριο την υπόθεση, αναγνώρισε το άμεσο αποτέλεσμα ως θεμελιώδη αρχή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία πηγάζει από τη βούληση των συντακτών της Συνθήκης, τα χαρακτηριστικά της ενωσιακής έννομης τάξης και τη φύση των σχέσεων που διαμορφώνονται μεταξύ των οργάνων της Ένωσης και των κρατών-μελών καθώς και των πολιτών τους, σε συνάρτηση περαιτέρω προς τα χαρακτηριστικά του ενωσιακού κανόνα.

Κατά τη νομολογία, προκειμένου μία διάταξη της Ένωσης να έχει άμεσο αποτέλεσμα πρέπει να είναι κατά το περιεχόμενό της σαφής, ακριβής, πλήρης, αυτάρκης και ανεπιφύλακτη, δηλαδή να μην υπόκειται σε καμία αίρεση ή προθεσμία και να μην απαιτείται η λήψη οποιωνδήποτε εθνικών μέτρων αναγομένων στη διακριτική ευχέρεια του κράτους-μέλους ως προς την εφαρμογή της.

Αναφορικά με την Οδηγία, πρέπει να έχει παρέλθει η προθεσμία που έχει ταχθεί για την εφαρμογή της. Μόνο με την πάροδο αυτής της προθεσμίας, ενεργοποιείται η δυνατότητα άμεσου αποτελέσματός της. Εν προκειμένω, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το άμεσο αποτέλεσμα μιας διάταξης της Οδηγίας έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση που το κράτος-μέλος δεν έχει ενσωματώσει εγκαίρως αυτήν ή την έχει ενσωματώσει ελλιπώς ή λανθασμένα, ο ιδιώτης μπορεί, μετά τη λήξη της προθεσμίας ενσωμάτωσης, να την επικαλεσθεί ενώπιον των

εθνικών δικαστηρίων και εκείνα οφείλουν να την εφαρμόσουν, εφόσον βεβαίως η διάταξη αυτή είναι σαφής, ακριβής, πλήρης και απαλλαγμένη από αιρέσεις (βλ. Υπόθεση C 41/74 *Van Duyn*, Συλλογή 1974, σελ. 1337). Η επίκληση των διατάξεων της Οδηγίας στη συγκεκριμένη περίπτωση οδηγεί στην ενεργοποίηση των δικαιωμάτων που παρέχουν αυτές στον ιδιώτη, στη θέση εκείνων των εθνικών διατάξεων (βλ. Υπόθεση C 106/77 *Simmmenthal*, Συλλογή 1978, 629).

Το άμεσο αποτέλεσμα που αναπτύσσει μία διάταξη μπορεί να είναι είτε κάθετο είτε οριζόντιο. Κάθετο άμεσο αποτέλεσμα θεωρείται ότι αναπτύσσει μία διάταξη, όταν ο ιδιώτης μπορεί να επικαλεσθεί τη διάταξη του ενωσιακού δικαίου ενώπιον του εθνικού δικαστή ενάντια στο κράτος-μέλος και το τελευταίο δεν μπορεί να αντιτάξει τη μη ύπαρξη εθνικών μέτρων, για να αποφύγει την εφαρμογή της. Οριζόντιο άμεσο αποτέλεσμα θεωρείται ότι αναπτύσσει μία διάταξη, όταν η διάταξη του ενωσιακού κανόνα μπορεί να γίνει αντικείμενο επίκλησης και σε σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Αξίζει να τονισθεί ότι στην περίπτωση της Οδηγίας, ο ιδιώτης έχει τη δυνατότητα να επικαλεσθεί τις διατάξεις της Οδηγίας που έχουν άμεση εφαρμογή μόνο έναντι του κράτους. Δηλαδή, στην προκειμένη περίπτωση, μόνο κάθετο άμεσο αποτέλεσμα αναπτύσσεται.

2.2.5 Το διασυνοριακό στοιχείο των ελευθεριών

Οι διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν τις τέσσερις οικονομικές ελευθερίες δεν μπορούν να εφαρμοσθούν σε καθαρά εσωτερικές καταστάσεις ενός κράτους-μέλους (βλ. Υπόθεση C 115/78 *Knoors*, Συλλογή 1979, σελ. 399). Θα πρέπει υποχρεωτικά να υπάρχει το διασυνοριακό στοιχείο.

2.3 Οι αρμοδιότητες της Ένωσης

Σύμφωνα με την αρχή της δοτής αρμοδιότητας, η Ένωση δεν έχει γενικό τεκμήριο αρμοδιότητας για την ανάληψη δράσης, αλλά διαθέτει μόνο τις αρμοδιότητες που τις έχουν απονείμει τα κράτη-μέλη, σε συνάρτηση με τους στόχους που ορίζουν οι Συνθήκες. Κάθε αρμοδιότητα η οποία δεν απονέμεται στην Ένωση ανήκει στα κράτη-μέλη (Άρθρο 5 παρ.2 ΣΕΕ). Η Συνθήκη διακρίνει τρεις μορφές αρμοδιοτήτων:

- τις αποκλειστικές αρμοδιότητες,
- τις συντρέχουσες αρμοδιότητες,
- τις συντονιστικές αρμοδιότητες.

Καταλύτη της ταξινόμησης αυτής αποτελεί η νομοθετική αρμοδιότητα της Ένωσης σε σχέση με αυτή των κρατών-μελών.

Όταν απονέμεται από τη Συνθήκη αποκλειστική αρμοδιότητα στην Ένωση σε έναν συγκεκριμένο τομέα, τότε η Ένωση δύναται μόνο να νομοθετεί και να εκδίδει νομικά δεσμευτικές πράξεις, ενώ τα κράτη-μέλη έχουν την εν λόγω δυνατότητα μόνο εάν εξουσιοδοτούνται από την Ένωση προς τούτο ή μόνο για να εφαρμόσουν τις πράξεις της Ένωσης (Άρθρο 2 παρ.1 ΣΛΕΕ). Για τους σκοπούς του παρόντος βιβλίου, οι τομείς αποκλειστικής αρμοδιότητας αφορούν: την τελωνειακή ένωση και τη θέσπιση κανόνων ανταγωνισμού που είναι αναγκαίοι για τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς (Άρθρο 3 παρ. 1 ΣΛΕΕ).

Συντρέχουσες αρμοδιότητες είναι όσες ασκούνται τόσο από τα κράτη-μέλη όσο και από την Ένωση. Στην περίπτωση αυτή, δύνανται να νομοθετούν και να εκδίδουν νομικά δεσμευτικές πράξεις τόσο η Ένωση όσο και τα κράτη-μέλη. Τα κράτη-μέλη δύνανται να ασκούν την αρμοδιότητά τους κατά το μέτρο που η Ένωση δεν έχει ασκήσει τη δική της (Άρθρο 2 παρ. 2 ΣΛΕΕ). Στην προκειμένη περίπτωση, θα πρέπει να επισημανθεί ότι όταν η Ένωση αναλαμβάνει δράση σε έναν συγκεκριμένο τομέα δραστηριότητας, αλλά η πράξη της δεν καλύπτει ολόκληρο τον εν λόγω τομέα, τότε το μέρος του τομέα αυτού που δεν καλύπτεται από την πράξη της

Ένωσης παραμένει στην αρμοδιότητα των κρατών-μελών. Επίσης, σε περίπτωση που η Ένωση αποφασίσει να παύσει να ασκεί τις δικές της αρμοδιότητες, π.χ. καταργώντας μια νομοθετική πράξη, τότε η αρμοδιότητα επανέρχεται στα κράτη-μέλη. Τα όρια της άσκησης της συντρέχουσας αρμοδιότητας από την Ένωση καθορίζονται από τις αρχές της επικουρικότητας και της αναλογικότητας. Η εσωτερική αγορά εμπίπτει στη συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ένωσης.

Σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, η Ένωση στους τομείς συντρέχουσας αρμοδιότητας μπορεί να δράσει μόνο στη περίπτωση που πληρούνται δύο προϋποθέσεις:

- η δράση των κρατών-μελών δεν μπορεί να επιτύχει επαρκώς τους επιδιωκόμενους στόχους,
- η δράση της Ένωσης μπορεί να τους πραγματοποιήσει κατά καλύτερο τρόπο και περισσότερο αποτελεσματικό λόγω της κλίμακας ή των αποτελεσμάτων της σχεδιαζόμενης δράσης.

Συνεπώς, για να ασκήσει η Ένωση τις δικές της αρμοδιότητες σε κάποιον από τους τομείς όπου έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα, θα πρέπει προηγουμένως να εφαρμοσθεί η αρχή της επικουρικότητας και, βάσει αυτής, να έχει κριθεί ότι πληρούνται οι παραπάνω προϋποθέσεις και, ως εκ τούτου, η Ένωση μπορεί να αναλάβει δράση στη συγκεκριμένη περίπτωση. Αυτό, δηλαδή, σημαίνει ότι σε κάθε περίπτωση ελέγχεται η αναγκαιότητα και η αποτελεσματικότητα της πράξης της Ένωσης έναντι της εθνικής δράσης.

Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, όταν η Ένωση αναλαμβάνει δράση, η μορφή και το περιεχόμενο της δράσης αυτής δεν θα πρέπει να υπερβαίνουν το αμέσως αναγκαίο για την επίτευξη των επιδιωκόμενων στόχων της. Τρία είναι τα κριτήρια με βάση τα οποία ελέγχεται η αρχή της αναλογικότητας:

- Το μέτρο θα πρέπει να είναι κατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου.
- Το μέτρο θα πρέπει να είναι αναγκαίο, υπό την έννοια ότι ο στόχος δεν μπορεί να επιτευχθεί με άλλο μέτρο εξίσου αποτελεσματικό, αλλά λιγότερο επιβλαβές για τα προστατευόμενα έννομα συμφέροντα.
- Το μέτρο θα πρέπει να μην επιβάλλει υπέρμετρη επιβάρυνση στα νομικά συστήματα των κρατών-μελών σε σχέση με τους επιδιωκόμενους σκοπούς.

Έτσι, εάν χρειασθεί να παρέμβουν τα όργανα της Ένωσης, τα μέτρα τα οποία θα λάβουν δεν θα πρέπει να ξεπερνούν αυτά που είναι κατάλληλα και αναγκαία για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και θα πρέπει να χρησιμοποιούνται νομοθετικά εργαλεία τα οποία περιορίζουν λιγότερο τις εξουσίες των κρατών-μελών. Δηλαδή, θα πρέπει, για παράδειγμα, να προτιμώνται οι Οδηγίες από τους Κανονισμούς, το «ήπιο δίκαιο» (π.χ. Συστάσεις) από τις δεσμευτικές νομικές πράξεις κ.λπ.

Συντονιστικές αρμοδιότητες. Σε ορισμένους τομείς που έχουν παραμείνει στην αρμοδιότητα των κρατών-μελών και υπό τους όρους που προβλέπονται στη Συνθήκη, η Ένωση έχει την αρμοδιότητα να αναλαμβάνει δράση για την υποστήριξη, τον συντονισμό ή τη συμπλήρωση της δράσης των κρατών-μελών, χωρίς ωστόσο να αντικαθιστά την αρμοδιότητά τους στους εν λόγω τομείς (Άρθρο 2 παρ. 5 ΣΛΕΕ).

2.4 Η ρυθμιστική δραστηριότητα της Ένωσης και η εσωτερική αγορά

Όπως έχει αναφερθεί, η επίτευξη της εσωτερικής αγοράς συνεπάγεται την κατάργηση των άμεσων ή έμμεσων εμποδίων στο διασυνοριακό εμπόριο («αρνητική ενοποίηση») και τη διαμόρφωση κοινών κανόνων και ρυθμίσεων που ισχύουν σε όλη αδιάκριτα την Ένωση («θετική ενοποίηση»). Η δεύτερη περίπτωση συνίσταται στην εναρμόνιση (δηλ. στην προσέγγιση) των εθνικών νομοθεσιών σε ένα ενωσιακού δικαίου πρότυπο, με σκοπό την άρση των μεταξύ των εθνικών δικαίων διαφορών και, ως εκ τούτου, την απελευθέρωση της

ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς από τους φραγμούς. Η εναρμόνιση των εθνικών δικαίων, μέσω μέτρων του παράγωγου δικαίου της Ένωσης, έχει εργαλειακή λειτουργία, καθόσον μέσω αυτής εξυπηρετείται η εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Ακριβώς αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο, όπως θα δούμε παρακάτω, υπάρχουν διάφοροι μέθοδοι εναρμόνισης.

Η κύρια νομική βάση που χρησιμοποιείται από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης για την εναρμόνιση των νομοθεσιών είναι τα Άρθρα 114 και 115 ΣΛΕΕ. Τα θεσμικά όργανα που διαπλέκονται για τη λήψη των ενωσιακών πράξεων στα πλαίσια της εναρμονιστικής διαδικασίας για την ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς είναι: το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή. Μορφές δεσμευτικών νομικών πράξεων των θεσμικών οργάνων είναι: ο Κανονισμός, η Οδηγία και η Απόφαση.

Σύμφωνα με τη διάταξη του Άρθρου 115 ΣΛΕΕ, προβλέπεται η δυνατότητα λήψης σχετικών μέτρων για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών-μελών, ύστερα από ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου, σύμφωνα με ειδική νομοθετική διαδικασία και μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η εν λόγω διαδικασία εναρμόνισης, στην οποία απαιτείται ομοφωνία στο Συμβούλιο για τη λήψη απόφασης, υπήρξε η προβλεπόμενη στη Συνθήκη της Ρώμης πρωτογενής σχετική διαδικασία, στην οποία υπήρχε έντονο το στοιχείο της διακυβερνητικότητας στη λήψη αποφάσεων.

Επίσης, αξιολογείται ότι το γεγονός ότι το Άρθρο 115 ΣΛΕΕ, σε αντίθεση με το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ, προβλέπει την Οδηγία ως μορφή του μέτρου εναρμόνισης. Η πρόβλεψη της Οδηγίας ως μέσο εναρμόνισης σημαίνει ότι η εν λόγω διάταξη δίδει προτεραιότητα στη μεταφορά της υποχρέωσης στα κράτη-μέλη για την υλοποίηση του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, χωρίς να δεσμεύει τον εθνικό νομοθέτη σχετικά με το μέσο με βάση το οποίο θα επιτευχθεί το εν λόγω αποτέλεσμα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να επιδιώκεται η προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών και να αποφεύγεται η ενοποίησή τους.

Δεδομένου ότι μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας δόθηκε προτεραιότητα σχετικά με την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών στη διάταξη του Άρθρου 114 ΣΛΕΕ, η οποία αποτελεί και την κύρια διαδικασία εναρμόνισης, θεωρείται αναγκαίο η διάταξη αυτή να αποτελέσει αντικείμενο ευρύτερης συζήτησης

2.4.1 Η εναρμόνιση με βάση το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ

Βασική διάταξη για την εναρμόνιση των νομοθεσιών στα πλαίσια της εσωτερικής αγοράς αποτελεί το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, η παρ. 1 του Άρθρου 114 ΣΛΕΕ προβλέπει ότι « εκτός αν ορίζουν άλλως οι Συνθήκες ... το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία ..., εκδίδουν τα μέτρα τα σχετικά με τη προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών-μελών που έχουν ως αντικείμενο την εγκαθίδρυση και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς».

Με βάση τη γραμματική διατύπωση της εν λόγω διάταξης, πρέπει να γίνουν ορισμένες επισημάνσεις. Πρώτον, η διάταξη του Άρθρου 114 ΣΛΕΕ χρησιμοποιείται μόνο εάν δεν προβλέπεται στη Συνθήκη άλλη νομική βάση για κάποιον τομέα δραστηριότητας της Ένωσης (βλ. Υπόθεση C 533/03 *Επιτροπή κατά Συμβουλίου*, Συλλογή 2006, σελ. I-1025). Επιπλέον, η παρ. 2 του Άρθρου 114 ΣΛΕΕ ρητά τοποθετεί εκτός του πεδίου εφαρμογής του τρεις ιδιαίτερες κατηγορίες διατάξεων: τις φορολογικές διατάξεις, τις διατάξεις για την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και τις διατάξεις για τα δικαιώματα και συμφέροντα των μισθωτών. Η εναρμόνιση σε αυτές τις κατηγορίες διατάξεων λαμβάνει χώρα σύμφωνα με το Άρθρο 115 ΣΛΕΕ, το οποίο, ωστόσο, κάνει την εναρμόνιση σαφώς δυσκολότερη από το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ, λόγω του γεγονότος ότι το μέτρο εναρμόνισης λαμβάνεται με ομοφωνία στο Συμβούλιο. Δεύτερον, το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ αναφέρεται σε έκδοση «μέτρων», χωρίς να διευκρινίζεται το είδος αυτών. Αυτό σημαίνει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης έχει διακριτική ευχέρεια σχετικά με το νομικό μέσο το οποίο θα επιλέξει ως το πλέον πρόσφορο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού. Δεν είναι δηλαδή ο νομοθέτης της Ένωσης υποχρεωμένος να χρησιμοποιήσει μόνο

Οδηγίες (μολονότι αυτές είναι το πλέον συνηθέστερα επιλεγόμενο νομικό μέσο), όπως απαιτείται από πολλές διατάξεις της Συνθήκης, αλλά έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει όλες τις αναφερόμενες στο Άρθρο 258 ΣΛΕΕ μορφές δεσμευτικών πράξεων για την εναρμόνιση των νομοθεσιών. Τρίτον, η διαδικασία λήψης μέτρων εναρμόνισης είναι εκείνη της συνηθούς νομοθετικής διαδικασίας. Τέταρτον, τα μέτρα εναρμόνισης τα οποία λαμβάνονται θα πρέπει να έχουν πράγματι ως αντικείμενο τη βελτίωση των συνθηκών εγκαθίδρυσης και λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 26 ΣΛΕΕ. Δηλαδή, η εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών θα πρέπει να έχει ως σκοπό, από τη μία πλευρά, να διευκολύνει την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και, από την άλλη πλευρά, να προστατεύει το γενικό συμφέρον, όταν κινδυνεύει από το άνοιγμα των αγορών των κρατών-μελών. Από αυτή την οπτική γωνία, η εναρμόνιση μπορεί να θεωρηθεί ως απαραίτητο συμπλήρωμα των τεσσάρων ελευθεριών και ως βασικό εργαλείο για την αποτελεσματική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Συνεπώς, το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ δεν προσδίδει στον νομοθέτη της Ένωσης μία γενική αρμοδιότητα να ρυθμίζει την οικονομία της Ένωσης, αλλά, τουναντίον, δύναται να προσφύγει στη διαδικασία του εν λόγω Άρθρου, μόνο όταν οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των εθνικών νομοθεσιών είναι ικανές να εμποδίσουν τις θεμελιώδεις οικονομικές ελευθερίες ή να προκαλέσουν στρεβλώσεις του ανταγωνισμού, οπότε και έχουν άμεση επίπτωση στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς [βλ. Υπόθεση C 376/98 *Γερμανία κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (Tobacco Advertising I)*, Συλλογή 2000, σελ. I-8419, Υπόθεση C 301/06 *Ιρλανδία κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου*, Συλλογή 2009, σελ. I-593]. Ο νομοθέτης της Ένωσης έχει, λοιπόν, την υποχρέωση, όταν επικαλείται το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ ως νομική βάση των μέτρων εναρμόνισης, να προσδιορίζει επακριβώς τα εμπόδια στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, πριν από τη λήψη των εν λόγω μέτρων. Ο λόγος έγκειται στο γεγονός ότι η απλή διαπίστωση διαφορών μεταξύ των εθνικών ρυθμίσεων και ο αφηρημένος κίνδυνος να προκαλέσουν οι διαφορές αυτές εμπόδια στις θεμελιώδεις οικονομικές ελευθερίες ή στρεβλώσεις του ανταγωνισμού δεν αρκεί προς δικαιολόγηση της επιλογής του Άρθρου 114 ΣΛΕΕ ως νομικής βάσης των μέτρων εναρμόνισης. Από την άλλη πλευρά, στην περίπτωση που η ύπαρξη διαφορών μεταξύ των σχετικών εθνικών κανόνων πράγματι είναι ικανή να αποτελέσει εμπόδιο για την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών και να έχει, ως εκ τούτου, άμεση επίπτωση στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, τότε ορθά επιλέγεται το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ ως νομική βάση των μέτρων εναρμόνισης. Συναφώς, έχει γίνει δεκτό από τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου ότι το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ μπορεί, επίσης, να αποτελέσει τη νομική βάση μέτρων εναρμόνισης, προκειμένου να προληφθούν μελλοντικά εμπόδια στο εμπόριο μέσα στην εσωτερική αγορά από το ενδεχόμενο της ανομοιογενούς εξέλιξης και των διαφορών των εθνικών νομοθεσιών, αρκεί η εμφάνιση αυτών των εμποδίων να είναι πιθανή και το μέτρο εναρμόνισης να έχει ως αντικείμενο την πρόληψη τους [βλ. Υπόθεση C 210/03 *R v. Secretary of State for Health*, Συλλογή 2004, σελ. I-11893, Υπόθεση C 380/03 *Γερμανία κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (Tobacco Advertising II)*, Συλλογή 2006, σελ. I-11573, Υπόθεση C 58/08 *Vodafone*, Συλλογή 2010, σελ. I-4999].

Έχοντας οριοθετήσει την εξουσία την οποία παρέχει το Άρθρο 114 ΣΛΕΕ στον νομοθέτη της Ένωσης για την εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών, η προσοχή μας θα στραφεί στις παρεκκλίσεις από τη διαδικασία εναρμόνισης, οι οποίες προβλέπονται από το εν λόγω Άρθρο. Αυτές οι παρεκκλίσεις από τη διαδικασία εναρμόνισης περιλαμβάνονται στις παραγράφους 4 και 5 του Άρθρου 114 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, η παράγραφος 4 του Άρθρου 114 ΣΛΕΕ ορίζει ότι ένα κράτος-μέλος επιτρέπεται να διατηρήσει τις εθνικές διατάξεις, οι οποίες παρέχουν υψηλότερη προστασία από εκείνη που προβλέπεται στο μέτρο εναρμόνισης, εφόσον η διατήρησή τους δικαιολογείται από επιτακτικές ανάγκες που προβλέπονται στο Άρθρο 36 ΣΛΕΕ ή αναφέρονται στην προστασία του περιβάλλοντος ή του χώρου εργασίας. Το κράτος-μέλος, το οποίο διατηρεί τις προϋφιστάμενες του μέτρου εναρμόνισης διατάξεις, οφείλει να κοινοποιήσει στην Επιτροπή τόσο τις εν λόγω διατάξεις όσο και τους λόγους για τους οποίους ζητεί τη διατήρηση αυτών. Η παράγραφος 5 του Άρθρου 114 ΣΛΕΕ προβλέπει τη δυνατότητα ενός κράτους-μέλους να θεσπίσει νέα διάταξη μετά το ληφθέν μέτρο εναρμόνισης, εφόσον θεωρηθεί αναγκαία η θέσπιση στη βάση νέων επιστημονικών στοιχείων σχετικών με την προστασία του

περιβάλλοντος ή του χώρου εργασίας, για λόγους οι οποίοι συντρέχουν μόνο στη περίπτωση του και οι οποίοι έχουν ανακύψει μετά τη θέσπιση του μέτρου εναρμόνισης. Στην περίπτωση αυτή, πάλι θα πρέπει να κοινοποιηθούν οι μελετώμενες διατάξεις και οι λόγοι που υπαγορεύουν τη θέσπισή τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρόβλεψη των σχετικών παρεκκλίσεων αποτελεί μία συμβιβαστική λύση, ώστε τα κράτη-μέλη με υψηλότερα επίπεδα προστασίας σε ζητήματα που αφορούν το γενικό συμφέρον, όπως για παράδειγμα η προστασία του καταναλωτή ή του περιβάλλοντος, να αποδεχθούν τη συνήθη νομοθετική διαδικασία (και, ως εκ τούτου, την ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο) για τη λήψη απόφασης.

Τέλος, η παρ. 3 του Άρθρου 114 ΣΛΕΕ παρέχει μία επιπλέον ασφαλιστική δικλίδα για τα κράτη-μέλη, τα οποία προβλέπουν στη νομοθεσία τους υψηλό επίπεδο προστασίας σε επιμέρους τομείς. Σύμφωνα με την εν λόγω παράγραφο, η Επιτροπή στις προτάσεις της για τη λήψη εναρμονιστικών μέτρων σχετικά με την υγεία, την ασφάλεια, την προστασία του καταναλωτή και την προστασία του περιβάλλοντος, πρέπει να λαμβάνει ως βάση ένα υψηλό επίπεδο προστασίας. Επειδή όμως, όπως είναι φανερό από τα παραπάνω, η υποχρέωση αφορά μόνο την πρόταση, η παράγραφος 3 του Άρθρου 114 για να εξασφαλίσει την με κάθε τρόπο επίτευξη του αυξημένου επιπέδου προστασίας αναφορικά με το μέτρο εναρμόνισης που επιλέγεται τελικά, απαιτεί, επίσης, από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στην ίδια διαδικασία να επιδιώκουν και αυτά τους στόχους της υψηλής προστασίας.

2.4.2 Οι τεχνικές εναρμόνισης

Η εναρμόνιση των νομοθεσιών, όπως προαναφέρθηκε, δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά εργαλείο για την εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Για τον λόγο αυτό, οι τεχνικές εναρμόνισης των νομοθεσιών παραλλάσσουν ανάλογα με τον σκοπό που επιδιώκει ο νομοθέτης της Ένωσης και το εύρος ευχέρειας που επιτρέπει, εάν επιτρέπει, στον εθνικό νομοθέτη. Μολονότι έχουν υποστηριχθεί πολλές κατηγοριοποιήσεις, για την επίτευξη και τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς οι δύο βασικοί τύποι τεχνικών εναρμόνισης, που συνήθως χρησιμοποιούνται είναι: η πλήρης-συνολική εναρμόνιση και η ελάχιστη εναρμόνιση. Αυτοί οι δύο τύποι αντιπροσωπεύουν εκ διαμέτρου αντίθετες τεχνικές.

Η πλήρης εναρμόνιση λαμβάνει χώρα όταν το εναρμονιστικό μέτρο, όπως για παράδειγμα μία Οδηγία, ρυθμίζει εξαντλητικά τον συγκεκριμένο τομέα, μην αφήνοντας στα κράτη-μέλη οποιαδήποτε δυνατότητα για τη διατήρηση ή λήψη μέτρων διαφοροποιημένων από το εναρμονιστικό μέτρο στον εν λόγω τομέα. Δηλαδή, στην περίπτωση μίας Οδηγίας πλήρους εναρμόνισης, τα κράτη-μέλη δεν έχουν τη δυνατότητα να διατηρήσουν ή να υιοθετήσουν διατάξεις με επιπρόσθετες απαιτήσεις εκείνων της Οδηγίας στον καλυπτόμενο από αυτή τομέα, ακόμη και στην περίπτωση των εσωτερικών σχέσεων. Τα κράτη-μέλη δύνανται να διαφοροποιηθούν από τις διατάξεις μίας Οδηγίας πλήρους εναρμόνισης, μόνο στην περίπτωση κατά την οποία η Οδηγία ρητά το επιτρέπει. Το γεγονός ότι η Οδηγία επιτρέπει διαφοροποίηση σε ορισμένα ειδικά ζητήματα, τα οποία καλύπτονται από το πεδίο εφαρμογής της, δεν σημαίνει ότι μεταβάλλεται ο χαρακτήρας της ως πλήρους εναρμόνισης μέτρο (βλ. Υπόθεση C 52/00 *Επιτροπή κατά Γαλλίας*, Συλλογή 2002, σελ. I-3827, Υπόθεση C 183/00 *Sánchez*, Συλλογή 2002, σελ. I-3901).

Η ελάχιστη εναρμόνιση είναι μία από τις πλέον κοινές μορφές εναρμόνισης. Στην περίπτωση ενός μέτρου ελάχιστης εναρμόνισης, για παράδειγμα μίας Οδηγίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση θέτει το κατώτατο επίπεδο, το οποίο ωστόσο θα πρέπει να είναι σχετικά υψηλό και όχι ο κοινός κατώτατος παρανομαστής (βλ. Υπόθεση C 84/94 *Ηνωμένο Βασίλειο κατά Συμβουλίου*, Συλλογή 1996, σελ. I-5755), επιτρέποντας τα κράτη-μέλη να νομοθετήσουν ή να διατηρήσουν κανόνες, οι οποίοι είναι περισσότερο απαιτητικοί από εκείνους που περιέχονται στην Οδηγία. Ελάχιστης εναρμόνισης μέτρα χρησιμοποιούνται συνήθως για ρυθμίσεις αναφορικά με την προστασία του καταναλωτή, την προστασία του περιβάλλοντος ή άλλων μέτρων κοινωνικής πολιτικής. Στην προκειμένη περίπτωση, τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα να διατηρήσουν ή να υιοθετήσουν μέτρα, τα οποία παρέχουν ευρύτερη προστασία από εκείνη που παρέχεται από το εναρμονιστικό μέτρο. Κατά αυτό τον

τρόπο, η ελάχιστη εναρμόνιση επιτρέπει τη διαφορετικότητα, σε αντίθεση με την πλήρη εναρμόνιση η οποία την αποκλείει. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δείξει μία προτίμηση στα μέτρα ελάχιστης εναρμόνισης, ειδικότερα όταν νομοθετεί σε τομείς κοινωνικής πολιτικής. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί, ότι το εθνικό μέτρο, του οποίου οι απαιτήσεις πηγαίνουν πέραν εκείνων του εναρμονιστικού μέτρου, θα πρέπει να μην παραβιάζει τις σχετικές με την ελεύθερη κινητικότητα διατάξεις της Συνθήκης. Το γεγονός, λοιπόν, ότι μία Οδηγία επιτρέπει στα κράτη-μέλη να υιοθετήσουν περισσότερο αυστηρά μέτρα προστασίας, αναφορικά για παράδειγμα με τις καταχρηστικές ρήτρες των καταναλωτικών συμβάσεων, δεν σημαίνει ότι τα εν λόγω μέτρα δεν ελέγχονται με βάση το σχετικό δίκαιο της ΕΕ, εάν εφαρμόζονται στις διασυνοριακές συναλλαγές.

2.4.3 Η νέα προσέγγιση της τεχνικής εναρμόνισης και τυποποίησης

Η εξάλειψη των τεχνικών εμποδίων στο εμπόριο μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τα οποία προκαλούνται από τα διαφορετικά και μερικές φορές αντικρουόμενα εθνικά πρότυπα, είναι ένα από τα απαραίτητα στοιχεία για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς. Εάν οι κατασκευαστές των προϊόντων πρέπει να προσαρμόζουν τα προϊόντα τους για να τα πωλήσουν στα διάφορα κράτη-μέλη, τότε το κόστος παραγωγής αυξάνεται και, ως εκ τούτου, οι κατασκευαστές θα είναι επιφυλακτικοί στην πώληση των προϊόντων τους εκτός της εθνικής αγοράς ή τουλάχιστον σε αγορές κρατών-μελών που ισχύουν διαφορετικά πρότυπα.

Η πρώτη προσπάθεια για την εξάλειψη των τεχνικών εμποδίων επιχειρήθηκε με τη λεγόμενη «παραδοσιακή προσέγγιση» στην εναρμόνιση των τεχνικών κανόνων που υιοθετήθηκε στο Γενικό Πρόγραμμα για την Εξάλειψη των Τεχνικών Εμποδίων στο Εμπόριο (ΕΕ 1969 C 76/1, όπως τροποποιήθηκε από την Απόφαση του Συμβουλίου της 21 Μαΐου 1973, ΕΕ 1973 C 38/1). Η βασική φιλοσοφία αυτής της «κάθετης» προσέγγισης ήταν ότι τα εμπόδια στο εμπόριο, τα οποία προέρχονταν από τους διαφορετικούς τεχνικούς κανόνες, θα μπορούσαν να εξαλειφθούν δια μέσου της υιοθέτησης Οδηγιών που αφορούσαν συγκεκριμένα προϊόντα, των οποίων έθεταν όλες τις τεχνικές λεπτομέρειες που θα έπρεπε να ακολουθήσουν οι κατασκευαστές, εάν ήθελαν να κυκλοφορήσουν ελεύθερα τα προϊόντα τους στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά. Οι κοινοί αυτοί τεχνικοί κανόνες αντικαθιστούσαν τους εθνικούς και εφαρμόζονταν στους κατ' ιδίαν τομείς. Αυτή η εναρμονιστική στρατηγική είχε δεχθεί μεγάλη κριτική ως αδικαιολόγητα πολυέξοδη, άκαμπτη, χρονοβόρα, αποσπασματική και αναποτελεσματική. Επίσης, η «παραδοσιακή προσέγγιση» παραβίαζε κατάφωρα τη διαφορετικότητα, ακόμη και σε περιπτώσεις που υπήρχε δυνατότητα έκφρασής της.

Με το Ψήφισμα του Συμβουλίου της 7^{ης} Μαΐου 1985 (85/C 136/01) μια «νέα προσέγγιση» υιοθετήθηκε σχετικά με την τεχνική εναρμόνιση και τυποποίηση των βιομηχανικών προϊόντων, με σκοπό να διευκολύνει την προβλεπόμενη από τη Λευκή Βίβλο ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς και να ενθαρρύνει τη θέσπιση ευέλικτων και τεχνολογικά ουδέτερων νομοθετικών ρυθμίσεων. Μάλιστα, το εν λόγω Ψήφισμα περιλάμβανε ένα «προσχέδιο» Οδηγίας, με βάση το οποίο θα έπρεπε να σχεδιασθούν οι Οδηγίες «νέας προσέγγισης». Το Ψήφισμα αυτό συμπληρώθηκε το 1989 με το Ψήφισμα του Συμβουλίου σχετικά με μια σφαιρική προσέγγιση του θέματος της αξιολόγησης πιστότητας (ΕΕ 1990 C 10/01), το οποίο ακολουθήθηκε από δύο άλλες Αποφάσεις του Συμβουλίου με τις οποίες καθορίστηκαν λεπτομερέστερες προδιαγραφές για τις διαδικασίες δοκιμής και πιστοποίησης και διατυπώθηκαν κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση σήμανσης πιστότητας CE (αποτελεί τα ακρωνύμια της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη γαλλική γλώσσα), οι οποίες προορίζονται για να χρησιμοποιηθούν στις Οδηγίες εναρμόνισης (Απόφαση 90/683/ΕΟΚ, ΕΕ 1990 L 380/13, όπως αντικαταστάθηκε από την Απόφαση 93/465/ΕΚ, ΕΕ 1993 L 220/23, η οποία καταργήθηκε από την Απόφαση 768/2008/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου για κοινό πλαίσιο εμπορίας των προϊόντων, ΕΕ 2008 L 218). Σύμφωνα με τη «νέα προσέγγιση», η εναρμόνιση των νομοθεσιών θα λάμβανε χώρα σε κλάδους ή κατηγορίες προϊόντων (όπως π.χ. παιχνίδια, μηχανές κ.λπ.), καθώς και σε τύπους κινδύνων, και θα περιοριζόταν στην υιοθέτηση των βασικών απαιτήσεων ασφαλείας στις οποίες θα έπρεπε να ανταποκρίνονταν

τα προϊόντα, ενώ η δημιουργία των τεχνικών χαρακτηριστικών αφηνόταν στους αρμόδιους οργανισμούς δημιουργίας προτύπων.

Η «νέα προσέγγιση» είχε στην ουσία ως σκοπό να μετατρέψει το ρυθμιστικό μοντέλο της «παραπομπής στα πρότυπα», το οποίο είχε υιοθετηθεί με την Οδηγία 73/23/ΕΟΚ για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών-μελών των αναφερομένων στο ηλεκτρολογικό υλικό που προορίζεται να χρησιμοποιηθεί εντός ορισμένων ορίων τάσεως (ΕΕ 1973 L 77/29, όπως αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2006/95/ΕΚ, ΕΕ 2006 L 374/10), σε γενική στρατηγική νομοθετικής εναρμόνισης [βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής για την τεχνική εναρμόνιση και τα πρότυπα: μια νέα προσέγγιση, COM (85) 19 τελικό, επίσης Ανακοίνωση της Επιτροπής για την ενίσχυση της εφαρμογής των Οδηγιών νέας προσέγγισης, COM (2003) 240 τελικό].

Ειδικότερα, η «νέα προσέγγιση» στηρίζεται στις ακόλουθες τέσσερις βασικές αρχές:

- Η νομοθετική εναρμόνιση περιορίζεται στο πλαίσιο των βασικών απαιτήσεων ασφαλείας (ή άλλων απαιτήσεων συλλογικού συμφέροντος, όπως π.χ. προστασία του περιβάλλοντος, προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών) στις οποίες οφείλουν να ανταποκρίνονται τα προϊόντα που διατίθενται στην αγορά και τα οποία, ως εκ τούτου, θα μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Οι βασικές απαιτήσεις ασφαλείας εφαρμόζονται μέσω της εκπόνησης των τεχνικών προδιαγραφών, η οποία ανατίθεται στους οργανισμούς που είναι αρμόδιοι για τη βιομηχανική τυποποίηση. Αρμόδιοι οργανισμοί για την εκπόνηση των προδιαγραφών είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης (CENELEC) και το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων (ETSI) [βλ. Ανακοίνωση της Επιτροπής για τον ρόλο της ευρωπαϊκής τυποποίησης στο πλαίσιο των ευρωπαϊκών πολιτικών και της νομοθεσίας, COM (2004) 674 τελικό]. Με βάση συμφωνία που έχουν υπογράψει με την Επιτροπή, αυτοί οι ευρωπαϊκοί οργανισμοί τυποποίησης (στους οποίους συμμετέχουν και οι εθνικοί οργανισμοί τυποποίησης) έχουν εντολή να διαμορφώνουν αυτόνομα τις απαιτούμενες τεχνικές προδιαγραφές και, ως εκ τούτου, να καθορίζουν το εκάστοτε επίπεδο της τεχνολογίας που ισχύει για τα εμπλεκόμενα προϊόντα στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά (βλ. Γενικές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη συνεργασία μεταξύ των CEN, CENELEC, ETSI και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελεύθερων Συναλλαγών, ΕΕ 2003 C 91/04). Δεδομένου ότι η τυποποίηση παίζει έναν σημαντικό υποστηρικτικό ρόλο στη σχετική με την εσωτερική αγορά νομοθεσία, καθώς και των πολιτικών της, η Ευρωπαϊκή Ένωση συμμετέχει στη χρηματοδότηση των παραπάνω ευρωπαϊκών οργανισμών τυποποίησης. Στο σημείο αυτό αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι, λόγω της αποδοχής της πλήρους αυτονομίας των εν λόγω οργανισμών τυποποίησης στη διαμόρφωση των ευρωπαϊκών προτύπων, έχει συμφωνηθεί η διευκόλυνση της επαρκούς εκπροσώπησης και συμμετοχής όλων των εμπλεκόμενων φορέων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με την υιοθέτηση των προτύπων. Στους φορείς αυτούς συμμετέχουν αντιπρόσωποι των ΜΜΕ, των ενώσεων καταναλωτών και των περιβαλλοντικών και κοινωνικών φορέων. Η εκπροσώπηση και συμμετοχή γίνεται ιδίως μέσω των ευρωπαϊκών οργανώσεων ενδιαφερομένων, οι οποίοι λαμβάνουν χρηματοδότηση από την Ένωση.
- Οι τεχνικές προδιαγραφές δεν είναι υποχρεωτικές και διατηρούν τον προαιρετικό τους χαρακτήρα, πράγμα που σημαίνει ότι ο παραγωγός έχει τη δυνατότητα να μην κατασκευάσει το προϊόν σύμφωνα με τα πρότυπα. Σε αυτή όμως την περίπτωση, εναπόκειται στον παραγωγό να αποδείξει ότι το προϊόν του ανταποκρίνεται στις βασικές απαιτήσεις ασφαλείας της σχετικής Οδηγίας δια μέσου ενός συστήματος ελέγχου και πιστοποίησης.

- Οι εθνικές διοικήσεις είναι υποχρεωμένες να αναγνωρίζουν στα προϊόντα που έχουν κατασκευασθεί σύμφωνα με τα εναρμονισμένα πρότυπα το τεκμήριο της συμμόρφωσης με τις βασικές απαιτήσεις ασφαλείας που υιοθετούνται από τη σχετική Οδηγία. Από την άλλη πλευρά, οι εθνικές διοικήσεις θα πρέπει να έχουν διαμορφώσει ένα πλαίσιο εποπτείας της αγοράς που θα τους δίνει τη δυνατότητα να λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την απόσυρση από την αγορά ή την απαγόρευση διάθεσης σε αυτήν προϊόντων που δεν συμμορφώνονται με τις ουσιώδεις απαιτήσεις ασφαλείας.

Όπως είναι εμφανές, ένα βασικό χαρακτηριστικό της «νέας προσέγγισης» είναι η διάκριση μεταξύ των ουσιωδών απαιτήσεων ασφαλείας, οι οποίες πρέπει να υιοθετηθούν από τα αρμόδια όργανα της Ένωσης, και των τεχνικών προδιαγραφών, οι οποίες καθορίζονται από τους ιδιωτικούς ευρωπαϊκούς οργανισμούς τυποποίησης. Αυτό σημαίνει ότι οι νομοθετικές απαιτήσεις πρόκειται να θεσπισθούν, ύστερα από Πρόταση της Επιτροπής, από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο στις Οδηγίες τις σχετικές με τα προϊόντα, ενώ η λεπτομερειακή εξειδίκευση αυτών των απαιτήσεων, καθώς και η μετατροπή τους σε τεχνικά πρότυπα, πρόκειται να γίνει από τους ειδικούς τεχνοκράτες των ευρωπαϊκών οργανισμών τυποποίησης. Συνεπώς, η επιτυχία της «νέας προσέγγισης» εξαρτάται από τη δυνατότητα του Συμβουλίου και Κοινοβουλίου να συμφωνήσουν στον καθορισμό του γενικού πλαισίου των ουσιωδών απαιτήσεων ασφαλείας. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι, μετά τη μεταφορά της εκπόνησης των λεπτομερών τεχνικών προτύπων στους ειδικούς οργανισμούς τυποποίησης, η νομοθετική διαδικασία λήψης αποφάσεων στο σχετικό ζήτημα έχει απλοποιηθεί και, ως εκ τούτου, έχει γίνει περισσότερο γρήγορη και ποιοτική. Στη περίπτωση, ωστόσο, που δεν μπορεί να υπάρξει καθορισμός των ουσιωδών απαιτήσεων ασφαλείας, τότε η αρχή της ισοδυναμίας των εθνικών απαιτήσεων ασφαλείας ισχύει.

Οι ουσιώδεις απαιτήσεις ασφαλείας θα πρέπει να διατυπώνονται κατά τρόπο επαρκώς σαφή, έτσι ώστε να μπορούν να δημιουργούν, κατά την εισαγωγή τους στο εθνικό δίκαιο, υποχρεώσεις που μπορούν να επισύρουν κυρώσεις. Επίσης, θα πρέπει η διατύπωσή τους να επιτρέπει στους οργανισμούς πιστοποίησης να πιστοποιούν απευθείας ότι το προϊόν συμμορφώνεται με τις βασικές απαιτήσεις ασφαλείας, ακόμη και αν δεν υπάρχουν πρότυπα. Η επαρκής σαφήνεια στη διατύπωση των ουσιωδών απαιτήσεων ασφαλείας είναι αρκετά σημαντική, διότι τα προϊόντα, τα οποία έχουν επαρκώς ελεγχθεί και πιστοποιηθεί ότι συμμορφώνονται με τις εν λόγω απαιτήσεις ασφαλείας, δικαιούνται να κυκλοφορούν ελεύθερα στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά. Συνεπώς, η επαρκής σαφήνεια στη διατύπωση των βασικών απαιτήσεων ασφαλείας δημιουργεί ασφάλεια στην αγορά, καθόσον η βιομηχανία έχει τη δυνατότητα να προβλέψει το πότε τα προϊόντα μπορούν να κυκλοφορήσουν ελεύθερα στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά. Επιπλέον, επωφελούνται από τη σαφήνεια αυτή και οι καταναλωτές.

Ένα άλλο βασικό στοιχείο της «νέας προσέγγισης» είναι το πλαίσιο των διαδικαστικών απαιτήσεων που αφορούν την αξιολόγηση της συμμόρφωσης του προϊόντος. Η αξιολόγηση συμμόρφωσης του προϊόντος είναι σημαντική παράμετρος της «νέας προσέγγισης», διότι τα προϊόντα που συμμορφώνονται με τα ευρωπαϊκά πρότυπα ή κατά οποιοδήποτε άλλο τρόπο με τις ουσιώδεις απαιτήσεις ασφαλείας της Οδηγίας μπορούν, όπως προαναφέρθηκε, να κυκλοφορούν ελεύθερα στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά.

Το πλαίσιο το οποίο έχει διαμορφωθεί από τη «νέα προσέγγιση» για τον έλεγχο της πιστότητας των προϊόντων είναι αποκεντρωμένο. Ειδικότερα, η δυνατότητα αξιολόγησης της συμμόρφωσης των προϊόντων παρέχεται σε οργανισμούς αξιολόγησης, των οποίων την ευθύνη για την επιλογή τους την έχει το κάθε κράτος-μέλος. Δηλαδή, τα κράτη-μέλη έχουν την ευθύνη να επιλέξουν ποιοι από τους οργανισμούς τους αξιολόγησης, πληρούν τα απαραίτητα κριτήρια, τα οποία ορίζονται σε καθεμία από τις Οδηγίες (και περιλαμβάνουν την τεχνική επάρκεια, την ανεξαρτησία, την αμεροληψία, την επαγγελματική ακεραιότητα, την εμπιστευτικότητα), ώστε να ορισθούν και να κοινοποιηθούν στην Επιτροπή ως οι επίσημοι οργανισμοί αξιολόγησης ή όπως ονομάζονται οι «κοινοποιημένοι οργανισμοί». Τα κράτη-μέλη έχουν, επίσης, την ευθύνη να διασφαλίσουν ότι

οι εν λόγω οργανισμοί θα εξακολουθήσουν να πληρούν τα κριτήρια αυτά κατά τη διάρκεια του χρόνου λειτουργίας τους.

Οι κοινοποιημένοι οργανισμοί είναι ιδιωτικές εταιρίες ή ημι-κρατικοί οργανισμοί που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ως εμπορικές εταιρίες και, συνεπώς, ανταγωνίζονται μεταξύ τους. Ο ανταγωνισμός αυτός ωφελεί τον πελάτη τους, ο οποίος είναι ο κατασκευαστής του προϊόντος. Λόγω του ανταγωνισμού, μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς την εκτέλεση των εργασιών τους από διαφορετικούς κοινοποιημένους οργανισμούς. Αυτό έχει ως συνέπεια τα κράτη-μέλη να αντιμετωπίζουν με επιφυλακτικότητα τις αξιολογήσεις κοινοποιημένων οργανισμών που δεν έχουν επιλεγεί από αυτά. Η πρακτική αυτή δημιουργεί σημαντικά προβλήματα στην εφαρμογή των Οδηγιών «νέας προσέγγισης» και στη λειτουργία τους ως εργαλείο ενοποίησης της αγοράς, λόγω του γεγονότος ότι η εναρμονιστική τους λειτουργία στηρίζεται κατά έναν μεγάλο βαθμό στην αξιολόγηση και πιστοποίηση της συμμόρφωσης του προϊόντος. Συγκεκριμένα, ο κατασκευαστής ενός προϊόντος, που θέλει να το διαθέσει στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά, πρέπει να εξασφαλίσει ότι το προϊόν του είναι σύμφωνο με τις ουσιώδεις απαιτήσεις ασφαλείας της Οδηγίας. Για τον λόγο αυτό, συμφωνεί με έναν κοινοποιημένο οργανισμό να εκτελέσει τη διαδικασία αξιολόγησης και πιστοποίησης της συμμόρφωσης του προϊόντος με τις απαιτήσεις της Οδηγίας. Ο κοινοποιημένος οργανισμός πραγματοποιεί την εν λόγω διαδικασία και εάν το προϊόν αξιολογηθεί ότι συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις της Οδηγίας, τότε ο κατασκευαστής τοποθετεί στο προϊόν τη σήμανση CE και κοινοποιείται το πιστοποιητικό ελέγχου στο κράτος-μέλος εξαγωγής του προϊόντος.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ύπαρξη της σήμανσης CE δεν σημαίνει ότι το προϊόν έχει ελεγχθεί και πιστοποιηθεί από αρμόδιες δημόσιες αρχές πριν την κυκλοφορία του, ούτε αποτελεί οποιαδήποτε εγγύηση ποιότητας. Το μόνο που σημαίνει είναι ότι ο κατασκευαστής έχει υποβληθεί σε όλες τις διαδικασίες αξιολόγησης της συμμόρφωσης του προϊόντος με τις εφαρμοστέες απαιτήσεις της σχετικής εναρμονιστικής νομοθεσίας της Ένωσης, καθώς και ότι ο κατασκευαστής έχει αναλάβει την ευθύνη για την εν λόγω συμμόρφωση (Άρθρο 30 παρ. 2 και 3 του Κανονισμού 765/2008/EK για τον καθορισμό των απαιτήσεων διαπίστευσης και εποπτείας της αγοράς όσον αφορά την εμπορία των προϊόντων, ΕΕ 2008 L 218/30). Η σήμανση CE είναι ένδειξη και όχι απόδειξη ότι το προϊόν έχει κατασκευασθεί σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές. Εάν λοιπόν το προϊόν συμμορφώνεται με τις απαιτήσεις της σχετικής Οδηγίας και φέρει τη σήμανση CE, τότε το προϊόν αυτό έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί ελεύθερα στην ευρωπαϊκή εσωτερική αγορά. Το κράτος-μέλος υποδοχής δεν μπορεί να ζητήσει από ένα προϊόν που φέρει τη σήμανση CE να υποστεί οποιαδήποτε διαδικασία ελέγχου, πριν του επιτραπεί η κυκλοφορία στην αγορά του. Κατά συνέπεια, η λειτουργία της σήμανσης CE μπορεί να θεωρηθεί παρόμοια με εκείνη του διαβατηρίου.

Για να υπερνικηθούν οι παραπάνω αδυναμίες και να βελτιωθεί η λειτουργία της «νέας προσέγγισης», ο νομοθέτης της Ένωσης αναγκάστηκε να κάνει τις εξής σημαντικές παρεμβάσεις. Καταρχάς, υιοθετήθηκε ο Κανονισμός 765/2008/EK για τον καθορισμό των απαιτήσεων διαπίστευσης και εποπτείας της αγοράς όσον αφορά την εμπορία των προϊόντων (ΕΕ 2008 L 218/30). Ο Κανονισμός αυτός έθεσε ένα γενικό πλαίσιο κανόνων και αρχών σχετικά με τη διαπίστευση των κοινοποιημένων οργανισμών, με σκοπό να υπάρξει ένα υψηλής ποιότητας ευρωπαϊκό σύστημα διαπίστευσης και, ως εκ τούτου, να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη στο έργο των αξιολογήσεων των κοινοποιημένων οργανισμών και στα πιστοποιητικά συμμόρφωσης που παρέχουν. Επιπλέον, ο Κανονισμός θέσπισε τις γενικές αρχές αναφορικά με τη σήμανση CE, καθώς και ένα γενικό πλαίσιο οργάνωσης και πραγματοποίησης εποπτείας της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς, ώστε να εξασφαλίζεται ότι τα προϊόντα που κυκλοφορούν δεν θέτουν σε κίνδυνο την υγεία και ασφάλεια των καταναλωτών.

Κατά δεύτερον, υιοθετήθηκε η Απόφαση 768/2008/EK για ένα κοινό πλαίσιο εμπορίας των προϊόντων (ΕΕ 2008 L 218/82). Αυτή η Απόφαση, η οποία λειτουργεί συμπληρωματικά με τον Κανονισμό 765/2008/EK, θέσπισε ένα κοινό πλαίσιο για την εμπορία των προϊόντων, το οποίο ορίζει: κοινούς ορισμούς, κοινές διαδικασίες αξιολόγησης της συμμόρφωσης των προϊόντων, υποχρεώσεις για τους οικονομικούς παράγοντες (π.χ. κατασκευαστές, εισαγωγείς, διανομείς κ.λπ.), κανόνες χρήσης της σήμανσης CE, κριτήρια κοινοποίησης

των οργανισμών αξιολόγησης της συμμόρφωσης, διαδικασίες διασφάλισης. Οι κοινές γενικές αρχές που υπάρχουν στο κοινό πλαίσιο πρόκειται να αποτελέσουν «εργαλειοθήκη» για την ενωσιακή νομοθεσία εναρμόνισης, η οποία θα βασίζεται στις αρχές της «νέας προσέγγισης».

Τέλος, προς βελτίωση της διαδικασίας της τυποποίησης, έχει υιοθετηθεί ο Κανονισμός 1025/2012/ΕΕ (ΕΕ 2012 L 316/12). Ο Κανονισμός αυτός δημιουργεί ένα ενιαίο θεσμικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή τυποποίηση, με σκοπό την εξασφάλιση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας των προτύπων και της τυποποίησης, θεσπίζει βασικούς κανόνες σχετικά με τη συνεργασία των ευρωπαϊκών οργανισμών τυποποίησης, των εθνικών φορέων τυποποίησης, των κρατών-μελών και της Επιτροπής, βελτιώνει τη πρόσβαση των ενδιαφερομένων στα πρότυπα και τη τυποποίηση και τέλος, επεκτείνει τα ευρωπαϊκά πρότυπα στον τομέα των υπηρεσιών.

Συνοψίζοντας, η σχέση της «νέας προσέγγισης» της τεχνικής εναρμόνισης και της ελεύθερης κυκλοφορίας των προϊόντων θα μπορούσε να σκιαγραφηθεί ως ακολούθως:

- Υιοθετείται Οδηγία «νέας προσέγγισης», η οποία θέτει τις ουσιώδεις απαιτήσεις ασφαλείας.
- Ο κατασκευαστής πρέπει να κατασκευάσει το προϊόν του, συμμορφούμενος με τις ουσιώδεις απαιτήσεις της Οδηγίας.
- Αυτή η συμμόρφωση μπορεί να συμβεί είτε κατασκευάζοντας το προϊόν σύμφωνα με τα εναρμονισμένα πρότυπα (εάν υπάρχουν) που έχουν εκπονηθεί από τους σχετικούς ευρωπαϊκούς οργανισμούς τυποποίησης είτε κατά άλλον τρόπο. Εάν δεν υπάρχουν ευρωπαϊκά πρότυπα ή επιλεγεί ο άλλος τρόπος, τότε το προϊόν θα πρέπει να υποβληθεί σε έλεγχο από έναν «κοινοποιημένο οργανισμό» αξιολόγησης, ο οποίος έχει πιστοποιηθεί από ένα κράτος-μέλος για τον σκοπό αυτό, ώστε να αξιολογηθεί η συμμόρφωσή του με τις ουσιώδεις απαιτήσεις της Οδηγίας.
- Εάν το προϊόν συμμορφώνεται με τις εν λόγω ουσιώδεις απαιτήσεις, τότε μπορεί να φέρει τη σήμανση CE, η οποία του επιτρέπει να κυκλοφορεί ελεύθερα στην ευρωπαϊκή αγορά, γιατί δημιουργεί μαχητό τεκμήριο ότι πληρούνται όλες οι απαιτήσεις της Οδηγίας.

2.4.4 Ανοικτή μέθοδος συντονισμού

Η ανοικτή μέθοδος συντονισμού υποστηρίζεται ότι αποτελεί τον «τρίτο δρόμο» μεταξύ του ρυθμιστικού ανταγωνισμού και της εναρμόνισης. Με την ανοικτή μέθοδο συντονισμού ορίζονται στόχοι και κατευθυντήριες γραμμές, καθώς και συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα εντός του οποίου πρέπει να επιτευχθούν οι εν λόγω στόχοι. Σημαντικό ρόλο παίζουν οι δείκτες που καθιερώνονται και επιτρέπουν τις συγκρίσεις. Οι στόχοι τίθενται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και μέσω του Συμβουλίου, μεταφέρονται στα κράτη-μέλη, τα οποία και επιτηρούνται από το Συμβούλιο ως προς την τήρηση των αναληφθεισών δεσμεύσεων.

Η μέθοδος έλκει το όνομά της από το γεγονός ότι δεν προβλέπεται νομική δεσμευτικότητα και, κατ' ουσία, θεσμοθετείται ένας διάυλος ανταλλαγής πληροφοριών, εμπειριών και πρακτικών με σκοπό την επίτευξη του στόχου. Βασικά, η ανοικτή μέθοδος συντονισμού είναι μια διαδικασία εναρμόνισης, η οποία βασίζεται στο «πείραμα και στη μάθηση».

2.5 Ο ρόλος των θεσμικών οργάνων της Ένωσης στη διαμόρφωση του δικαίου της εσωτερικής αγοράς

Η αρμοδιότητα για την έκδοση των μέτρων του παράγωγου δικαίου στα πλαίσια της εγκαθίδρυσης και λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς ανήκει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο. Η βασική

διαδικασία έκδοσης των νομικών πράξεων της Ένωσης στα πλαίσια της εσωτερικής αγοράς είναι η συνήθης νομοθετική διαδικασία. Αυτό σημαίνει ότι, κατόπιν πρότασης της Επιτροπής, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (το οποίο αποφασίζει με πλειοψηφία) και το Συμβούλιο (το οποίο αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία) συναποφασίζουν, μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (Άρθρο 294 ΣΛΕΕ).

Η Επιτροπή παίζει έναν σημαντικό ρόλο στην εγκαθίδρυση και λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Αυτό συνίσταται στους εξής λόγους: Κατά πρώτον, η Επιτροπή, διαθέτοντας τη νομοθετική πρωτοβουλία, έχει τη δυνατότητα να διαμορφώσει το περιεχόμενο της σχετικής νομικής πράξης της Ένωσης, καθώς και να επιλέξει το χρονικό σημείο που θα καταθέσει τη πρότασή της. Αυτό σημαίνει ότι η Επιτροπή παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση του παράγωγου δικαίου αναφορικά με τις οικονομικές ελευθερίες στην εσωτερική αγορά. Κατά δεύτερον, η Επιτροπή εγγυάται την εφαρμογή των Συνθηκών, καθώς και των μέτρων που θεσπίζονται βάσει αυτών από τα θεσμικά όργανα και επιβλέπει την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης (Άρθρο 17 παρ.1 ΣΕΕ). Αν η Επιτροπή κρίνει ότι ένα κράτος-μέλος έχει παραβεί την υποχρέωσή του βάσει του δικαίου της Ένωσης, τότε μπορεί να εκκινήσει τη διαδικασία παράβασης ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης εναντίον του ενδιαφερόμενου κράτους-μέλους (Άρθρο 258 ΣΛΕΕ). Κατά τρίτον, η Επιτροπή διαθέτει οιοσδήποτε δικαστικές εξουσίες στον τομέα του ανταγωνισμού, όπου λειτουργεί ως Επιτροπή Ανταγωνισμού στα πλαίσια της εσωτερικής αγοράς.

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής Δικαστήριο) αποτελεί ένα σημαντικότερο θεσμικό όργανο για τη διαμόρφωση του δικαίου της εσωτερικής αγοράς, καθώς βέβαια και του δικαίου της Ένωσης γενικότερα. Το Δικαστήριο συμμετέχει με τη νομολογία του στη διαμόρφωση του εν λόγω δικαίου μέσω της ερμηνείας των διατάξεων της Συνθήκης περί των οικονομικών ελευθεριών και του σχετικού παράγωγου δικαίου. Η εν λόγω ερμηνεία λαμβάνει χώρα συνήθως μέσω δύο διαδικασιών. Η πρώτη αφορά την προαναφερόμενη διαδικασία παράβασης, την οποία εκκινεί η Επιτροπή. Η δεύτερη έχει σχέση με τη λεγόμενη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής, κατά την οποία ένα δικαστήριο ενός κράτους-μέλους, ενώπιον του οποίου ανακύπτει ένα ζήτημα που αφορά την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, πριν δικάσει, ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει διατάξεις του πρωτογενούς ή του παράγωγου δικαίου της Ένωσης. Η εν λόγω ερμηνεία είναι απαραίτητη για το εθνικό δικαστήριο, ώστε να μπορέσει να αποφασίσει.

2.6 Οι νομικές πράξεις

Οι δεσμευτικές νομικές πράξεις της Ένωσης, μέσω των οποίων υλοποιούνται οι οικονομικές ελευθερίες, είναι: ο Κανονισμός, η Οδηγία και η Απόφαση.

Ο Κανονισμός είναι πράξη της Ένωσης με την οποία θεσπίζεται αντικειμενικός κανόνας δικαίου. Δηλαδή, ρυθμίζονται, κατά τρόπο γενικό και απρόσωπο, οι σχέσεις της Ένωσης με τα κράτη-μέλη και τους ιδιώτες. Ο Κανονισμός έχει γενική ισχύ, οι διατάξεις του, δηλαδή, δεν αφορούν συγκεκριμένες καταστάσεις και συγκεκριμένα πρόσωπα, αλλά με αυτές θεσπίζονται διατάξεις γενικής εφαρμογής, οι οποίες ισχύουν σε όλο το έδαφος της Ένωσης. Επίσης, ο Κανονισμός έχει άμεση εφαρμογή σε όλα τα κράτη-μέλη, πράγμα που σημαίνει ότι τα έννομα αποτελέσματά του επέρχονται χωρίς να απαιτείται καταρχήν η μεταφορά του Κανονισμού μέσω εθνικού μέτρου εισαγωγής (ενσωμάτωσης) στις έννομες τάξεις των κρατών-μελών (βλ. Υπόθεση C 34/73 *Variola*, Συλλογή 1973, σελ. 981). Τέλος, όλα τα μέρη του Κανονισμού είναι δεσμευτικά και όχι μόνο το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Η Οδηγία είναι πράξη γενικής ισχύος, μολοντί δεσμεύει τα κράτη-μέλη στα οποία απευθύνεται, αλλά μόνο ως προς τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, αφήνοντας την επιλογή του τύπου και των μέσων για την υλοποίηση αυτών των αποτελεσμάτων στα κράτη-μέλη. Η υλοποίηση αυτή θα πρέπει να έχει επιτευχθεί από τα κράτη-μέλη εντός της προθεσμίας, η οποία ορίζεται στην Οδηγία. Με άλλα λόγια, η Οδηγία περιέχει ένα σύνολο επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων, καθώς και την εντολή προς τα κράτη-μέλη, όπως εντός της τασσόμενης σε

αυτή προθεσμίας, να θεσπίσουν τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για την επίτευξη των αποτελεσμάτων αυτών.

Όπως προαναφέρθηκε, τα κράτη-μέλη είναι ελεύθερα να επιλέξουν τον τύπο και το μέσο (δηλ. εάν είναι Νόμος, Προεδρικό Διάταγμα, Υπουργική Απόφαση, Συλλογική Σύμβαση Εργασίας κ.λπ.) με τον οποίο η Οδηγία θα μεταφερθεί στην εθνική έννομη τάξη. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει κανείς περιορισμός και τα κράτη-μέλη είναι ελεύθερα στην επιλογή του καταλληλότερου τύπου και των καταλληλότερων μέσων για την επίτευξη του «χρήσιμου αποτελέσματος» (*effet utile*) της Οδηγίας (βλ. Υπόθεση C 48/75 *Royer*, Συλλογή 1976, σελ. 497).

Σε περίπτωση που προήλθε ζημία σε ιδιώτες από την παράλειψη εμπρόθεσμης ή μη ορθής μεταφοράς της Οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη του κράτους-μέλους, τότε είναι δυνατόν να κριθεί ότι αυτοί δικαιούνται αποζημίωσης από το κράτος-μέλος (βλ. Υπόθεση C 6/1990 *Francovich*, Συλλογή 1991, σελ. I-5357).

Η Απόφαση είναι η νομική πράξη εκείνη, η οποία ομοιάζει προς τον Κανονισμό κατά το ότι είναι δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της. Στον όρο «Απόφαση» συμπεριλαμβάνονται τόσο οι γενικές Αποφάσεις που απευθύνονται σε όλα τα κράτη-μέλη όσο και οι Αποφάσεις οι οποίες έχουν συγκεκριμένους αποδέκτες (φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή κράτος/η μέλος/η) και προσομοιάζουν με ατομικές διοικητικές πράξεις του εθνικού δικαίου. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση, η Απόφαση είναι δεσμευτική μόνο για τους εν λόγω αποδέκτες.

Αξίζει να επισημανθεί ότι οι Αποφάσεις δύνανται να έχουν άμεση εφαρμογή, υπό την προϋπόθεση ότι η φύση, η οικονομία και οι όροι της υπό εξέταση διάταξης έχουν άμεση εφαρμογή στις σχέσεις μεταξύ αποδέκτη της πράξης και των τρίτων (βλ. Υπόθεση C 9/1970 *Grad*, Συλλογή 1970, σελ. 825).

2.7 ΕΕ και ΠΟΕ/GATT- GATS

Η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (GATT) τέθηκε σε ισχύ το 1947. Η GATT είχε ως σκοπό την ελευθέρωση του διεθνούς εμπορίου προϊόντων με τη μείωση, μέσω διαπραγματεύσεων, των δασμολογικών και άλλων εμποδίων. Σήμερα, η GATT αποτελεί τμήμα του θεσμικού πλαισίου του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ/WTO), ο οποίος, επίσης, περιλαμβάνει και τη Γενική Συμφωνία για το Εμπόριο των Υπηρεσιών (GATS), καθώς και τη Συμφωνία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας στο τομέα του εμπορίου (TRIPS).

Η κοινή εμπορική πολιτική της ΕΕ είναι ένας από τους τομείς στους οποίους η Ένωση έχει πλήρη και άμεση αρμοδιότητα. Αυτό σημαίνει ότι η Ένωση έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα σχετικά με τις εξωτερικές εμπορικές σχέσεις και, ως εκ τούτου, έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα και στις σχέσεις με τον ΠΟΕ, στον οποίο είναι πλήρες μέλος. Όταν, λοιπόν, ενεργεί στο πλαίσιο του ΠΟΕ, η ΕΕ λειτουργεί ως ενιαίος φορέας και εκπροσωπείται από την Επιτροπή και όχι από τα κράτη-μέλη. Η Επιτροπή διαπραγματεύεται εμπορικές συμφωνίες και υπερασπίζεται τα συμφέροντα της ΕΕ ενώπιον του μηχανισμού επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ εξ ονόματος και των 28 κρατών-μελών. Η Επιτροπή διαβουλεύεται τακτικά και υποβάλλει εκθέσεις στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Η GATT έχει ως βάση την αρχή της γενικής μεταχείρισης του *Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους* (Άρθρο I.1), σύμφωνα με την οποία κάθε συμβαλλόμενο μέρος εξασφαλίζει στα προϊόντα ενός άλλου συμβαλλόμενου μέρους μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από τη μεταχείριση που παρέχει στα ομοειδή προϊόντα οποιουδήποτε άλλου κράτους.

Αξίζει να επισημανθεί ότι οι Τελωνειακές Ενώσεις και οι Ζώνες Ελεύθερων Συναλλαγών εξαιρούνται από την εφαρμογή της αρχής του *Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους*, επειδή θεωρείται ότι οι Ενώσεις αυτές προάγουν μακροπρόθεσμα το διεθνές εμπόριο (Άρθρο XXIV). Μολονότι, ωστόσο, οι Τελωνειακές Ενώσεις εξαιρούνται από την αρχή του *Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους*, η Ένωση και τα κράτη-μέλη συνεχίζουν να δεσμεύονται από τους κανόνες του ΠΟΕ (βλ. Συνεκδικασθείσες Υποθέσεις C 21-24/72 *International Fruit*

Company, Συλλογή 1972, σελ. 1219). Μάλιστα, το Δικαστήριο όταν ερμηνεύει διατάξεις του παράγωγου δικαίου της Ένωσης λαμβάνει υπόψη και τους κανόνες του ΠΟΕ (βλ. Υπόθεση C 280/93 *Επιτροπή κατά Γερμανίας*, Συλλογή 1994, σελ. I-4973).

Η GATT και, αργότερα, ο ΠΟΕ έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των διατάξεων του διασυνοριακού εμπορίου της Ένωσης. Ειδικότερα, οι ρυθμίσεις που αφορούν την εσωτερική αγορά έχουν εμπνευσθεί από τις αρχές και πρακτικές της GATT. Για παράδειγμα, η αρχή της εθνικής μεταχείρισης, η οποία απαγορεύει τις διακρίσεις μεταξύ αλλοδαπών και εγχωρίων προϊόντων στους τομείς της φορολογίας και των διοικητικών κανονισμών (Άρθρο III), η απαγόρευση των ποσοτικών περιορισμών στις εισαγωγές και εξαγωγές (Άρθρο XI), καθώς και η προβλεπόμενη δασμολογική πολιτική της μείωσης και παγιοποίησης των δασμών (Άρθρα XVII-XVIII), έχουν αποτυπωθεί στις διατάξεις της Συνθήκης τις σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων. Επίσης, η προβλεπόμενη στο Άρθρο XX αναστολή της εφαρμογής των κανόνων της GATT για λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας και ασφάλειας, αντανακλάται στις εξαιρέσεις του Άρθρου 36 ΣΛΕΕ.

Στον τομέα των υπηρεσιών, η Γενική Συμφωνία για το Εμπόριο των Υπηρεσιών (GATS) περιλαμβάνει ένα γενικό πλαίσιο, το οποίο περιέχει γενικούς κανόνες που διέπουν τις συναλλαγές υπηρεσιών και αφορούν όλα τα μέλη του ΠΟΕ, ειδικές διατάξεις για συγκεκριμένους τομείς υπηρεσιών καθώς και εθνικούς πίνακες, οι οποίοι καθορίζουν τις υπηρεσίες και τις δραστηριότητες που κάθε κράτος δέχεται να ανοίξει στο εμπόριο, με ενδεχόμενους περιορισμούς.

Η GATS ορίζει τέσσερα είδη παροχής υπηρεσιών:

- διασυνοριακή παροχή μιας υπηρεσίας από ένα κράτος με προορισμό ένα άλλο κράτος, όπου ο παρέχων την υπηρεσία και ο αποδέκτης αυτής παραμένουν στα αντίστοιχα κράτη τους,
- παροχή μιας υπηρεσίας στο έδαφος του κράτους του παρέχοντα με προορισμό έναν καταναλωτή οποιουδήποτε άλλου κράτους, ο οποίος έχει διασχίσει τα σύνορα,
- παροχή μιας υπηρεσίας από πρόσωπο το οποίο έχει εμπορική παρουσία σε ένα άλλο κράτος, στο οποίο παρέχεται η υπηρεσία,
- παροχή μιας υπηρεσίας από πρόσωπο ενός κράτους στο έδαφος οποιουδήποτε άλλου κράτους.

Όπως η GATT, το ίδιο και η GATS στηρίζεται στην αρχή του Μάλλον Ευνοούμενου Κράτους (με ορισμένες εξαιρέσεις, όπως τις χρηματοοικονομικές και τις τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες), σύμφωνα με την οποία κάθε μέλος οφείλει να εξασφαλίζει άνευ όρων στις υπηρεσίες και τους παρέχοντες υπηρεσίες οποιουδήποτε άλλου μέλους μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη που εξασφαλίζει στις υπηρεσίες και τους παρέχοντες οποιουδήποτε άλλου μέλους. Επίσης, εφαρμογή στις υπηρεσίες έχει και η αρχή της εθνικής μεταχείρισης, σύμφωνα με την οποία κάθε μέλος παρέχει σε υπηρεσίες και φορείς παροχής υπηρεσιών οποιουδήποτε άλλου μέλους μεταχείριση όχι λιγότερο ευνοϊκή από τη μεταχείριση που παρέχει στις οικείες παρεμφερείς υπηρεσίες και φορείς παροχής υπηρεσιών. Με άλλα λόγια, η εν λόγω αρχή απαγορεύει, στην ουσία, την άμεση και έμμεση διάκριση μεταξύ της παροχής υπηρεσιών και των φορέων αυτών.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

- Dougan, M. (2000). Minimum Harmonization and the Internal Market. *Common Market Law Review*, 37, 853.
- Mostl, M. (2010). Preconditions and Limits of Mutual Recognition. *Common Market Law Review*, 47, 405.
- Oliver, P. & Roth, W.-H. (2004). The Internal Market and the Four Freedoms. *Common Market Law Review*, 41, 407.
- Pelkmans, J. & Vollebergh, Ad. (1986). The Traditional Approach to Technical Harmonization: Accomplishments and Deficiencies. In Pelkmans, J. & Vanheukelen, M. (eds.), *Coming to Grips with the Internal Market*, (Chapter 1). Maastricht: EIPA Working Document.
- Pelkmans, J. (1987). The New Approach to Technical Harmonization and Standardization. *Journal of Common Market Studies*, 25, 249.
- Schepel, H. (2013). The New Approach to the New Approach: The Juridification of Harmonized Standards in EU Law. *Maastricht Journal*, 20, 521.
- Weatherill, S. (2014). Why There Is No “Principle of Mutual Recognition” in EU Law (and Why that Matters to Consumer Lawyers). In Purnhagen, K. & Rott, P. (eds.), *Varieties of European Economic Law and Regulation*. New York: Springer.
- Weiss, F. (1995). The General Agreement on Trade in Services. *Common Market Law Review*, 32, 1177.
- Αργαλιάς, Π. (2010). Θεσμικές Αλλαγές σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας. *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, 511.
- Κτενίδης, Ι. (2014). Κοινοτικές Οικονομικές Ελευθερίες και Θεμελιώδη Δικαιώματα: Τομείς Σύγκλισης και Πεδία Τριβής. *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, 39.
- Μουρτζίνη, Η. (2011). Η Λειτουργία των Θεμελιωδών Αρχών της GATT (νυν ΠΟΕ) στα Πλαίσια του Διεθνούς Οικονομικού και του Ευρωπαϊκού Δικαίου. *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, 165.
- Περάκης, Μ. (2011). Η Νομοθετική Διαδικασία στην Ένωση μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας: Αλλαγές και Κατευθύνσεις. *Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου*, Ειδικό Τεύχος, 313.
- Χατζόπουλος, Β. (2000). Τέσσερεις Στοιχειώδεις Ελευθερίες, Μία Ενιαία Ρύθμιση: Η Πρόσφατη Νομολογία του ΔΕΚ Σχετικά με τις Οικονομικές και Προσωπικές Ελευθερίες της ΣυνθΕΚ. *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, 351.